

Je snížení věkové hranice vzniku trestní odpovědnosti dostatečným řešením dětské kriminality?

Marek Fryšták*

Dne 21. 7. 2004 předložila vláda Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky vládní návrh nového trestního zákoníku. Uvedený návrh přijala vláda po mnoha letech diskuzí svým usnesením č. 593 z 9. 6. 2004 a usnesením č. 691 ze 7. 7. 2004. Sněmovna předložený návrh jako tisk č. 744 11. 8. 2004 rozeslala poslancům a 14. 10. 2004 začala s jeho projednáváním. K jeho schválení došlo až 30. 11. 2005. Schválený návrh byl 10. 1. 2006 postoupen Senátu jako tisk č. 219, který jej 8. 2. 2006 zamítnul a spolu s pozměňovacími návrhy vrátil Sněmovně k novému projednání. Od počátku byl nový trestní zákoník doprovázen označeními jako přelomový, zásadní či historický. V uvedeném případě se totiž nejedná o projednávání pouhé další novely nyní platného trestního zákona¹, ale o právní normu zcela novou. Nestává se to tak často, aby naši zákonodárci projednávali a schvalovali přijetí nového uceleného kodexu.

Aby Sněmovna Senát přehlasovala, bylo třeba 101 poslaneckých hlasů. Na první pohled se to nemusí jevit jako problém, protože při schvalování nového trestního zákoníku pro něj hlasovalo 106 poslanců. Bohužel obavy, že veškerá práce na něm se může stát „zbytečnou“ se potvrdily. Sněmovna 21. 3. 2006 nový trestní zákoník smetla ze stolu. Ze 151 přítomných zákonodárců se jich nakonec pro jeho přijetí vyslovilo pouhých 20, proti jich hlasovalo 65.

Není mým záměrem, abych se v tomto krátkém pojednání blíže věnoval obsahu zamítnutého trestního zákoníku jako celku, ale jak již vyplývá z názvu tohoto příspěvku, budu se dále zabývat pouze tou jeho částí, která se týká otázky věkové hranice vzniku trestní odpovědnosti. Přesto bych ale chtěl o něm na tomto místě poskytnout alespoň nějaké další, byť velmi obecné a stručné informace.

Nový trestní zákoník měl zavést řadu nových trestních činů a trestů za ně a zpříšňoval ty současné. Novým trestním činem mělo být v § 115 uvedené usmrcení na žádost² či trestné činy související s neoprávněným odběrem a nakládáním s lidskými tkáněmi a orgány, lidským embryem a lidským genomem a s nedovolenými zákroky do genetické výbavy lidské bytosti³. Novým druhem trestu bylo v § 59 upravené domácí vězení až na dvě léta za méně závažné trestné činy⁴. Za nejbrutálnější trestné činy jako je třeba vražda (nově v § 113) měl hrozit trest odnětí svobody až na dvacet let nebo výjimečný trest 20 až 30 let nebo doživotí. Doposud bylo možno uložit za tento trestný čin trest odnětí svobody do 15 let nebo výjimečný trest nad 15 až 25 let nebo doživotí.

Velkou vlnu nevole vyvolal mimo jiné např. již zmínovaný trestný čin usmrcení na žádost neboť někteří zákonodárci v něm vidí faktickou legalizaci euthanasie. Nemohu si v této souvislosti odpustit poznámku,

* JUDr. Marek Fryšták, Ph.D., autor je odborným asistentem katedry trestního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity a současně policejním komisařem Služby kriminální policie a vyšetřování Správy jihomoravského kraje Policie České republiky v Brně

¹ Zákon č. 140/1961 Sb. trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, dále jen trestní zákon.

² Jak uvádí důvodová zpráva k novému trestnímu zákoníku, uvedená skutková podstata bude vedle tradiční privilegované skutkové podstaty vraždy novorozeného dítěte matkou (§ 114) novou privilegovanou skutkovou podstatou. Bude řešit jen velmi úzkou výšeč z euthanasie (obsahem tohoto výrazu odvozeným z etymologie názvu je smrt z milosti či z útrpnosti) tzv. euthanazii voluntární, která je vyžádána dotčenou osobou a to bez ohledu na to, zda jde o euthanazii pasivní nebo aktivní. Rozhodujícím motivem zde pak je omluvitelná pohnutka, především soucit s trpícím. V té souvislosti je třeba zdůraznit, že nejde o řešení vedoucí k beztrestnosti, ale jen k nižší trestnosti takového jednání.

³ Např. trestný čin klonování lidské bytosti upravený v § 140. Tato skutková podstata navazuje na Dodatkový protokol k Úmluvě na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny o zákazu klonování lidských bytostí (Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 97/2001 Sb.m.s.). Podle čl. 1 tohoto dodatkového protokolu je nepřipustný každý zákrok, jehož účelem je vytvořit lidskou bytost, která je geneticky shodná s jinou lidskou bytostí, živou či mrtvou. Za „geneticky shodnou“ lidskou bytost s jinou lidskou bytostí se v souladu s ním považuje lidská bytost, která má s jinou lidskou bytostí společný jaderný soubor genů.

⁴ Zavedení tohoto nového trestu je vedeno požadavkem na zachování pozitivních rodinných a pracovních vazeb. Tento trest bude alternativou především k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a měl by být ukládán osobám, které je třeba s přihlédnutím k povaze a závažnosti trestného činu, osobě pachatele i možností jeho resocializace sice bezprostředně postihnout omezením osobní svobody (nestačí jen podmíněné odsouzení), ale postačuje vzhledem k jejich osobním vlastnostem a rodinným poměrům podstatně menší intenzita zásahu vůči nim. Kontrolu budou zajišťovat probační úředníci nebo bude zavedeno elektronické sledování za použití tzv. náramků, kdy tato problematika by měla být blíže upravena v připravované novele zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.

že možná jen někteří z nich nepochopili, co jsou to privilegované skutkové podstaty! Samozřejmě, že ani dělení drog na tzv. měkké a tvrdé se u nich nesetkalo s ohlasem.

V § 25 vládního návrhu nového trestního zákoníku bylo uvedeno, že kdo v době spáchání činu nedovršil 15 rok svého věku, není trestně odpovědný. Již v okamžiku jeho předložení Sněmovně a poté, co následně začalo ve Sněmovně jeho projednávání, začaly se objevovat názory, že by mělo dojít ke snížení věkové hranice vzniku trestní odpovědnosti na 14 let. Ministr spravedlnosti Pavel Němec se od počátku netajil s tím, že chce přijít s návrhem jejího snížení z 15 na 14 let a u nejzávažnějších trestných činů jako je vražda, znásilnění či těžké ublížení na zdraví by měly být děti trestně odpovědné již od svých 12 let. Po bouřlivých debatách byla věková hranice vzniku trestní odpovědnosti snížena na 14 let. Právě opětovné zvýšení této věkové hranice na 15 let je jedním z pozměňovacích návrhů Senátu a to konkrétně jeho Výboru pro záležitosti Evropské Unie.

Zkusme se na problematiku snížení věkové hranice vzniku trestní odpovědnosti podívat z jiného úhlu pohledu. V Kmetiněvsi třináctiletý chlapec znásilnil a brutálně zavraždil svou spolužačku. V Olešnici vtrhla do domu jedenaosmdesátileté důchodkyně šestice chlapců ve věku od jedenácti do patnácti let a ubodali ji nůžkami kvůli dvěma tisícům korun. V Hanušovicích čtrnáctiletý chlapec pobodal a podřízl svého o rok mladšího spolužáka. V Horní Olešnici třináctiletý chlapec sekerou napadl svou starší sestru.

Nemám už sílu ani chuť pokračovat. A to jsem ještě ani nezminil všechny „události“ posledních několika málo let! Celým tělem mi prochází zvláštní chvění a mrazení. Cítím jej hluboce ve svém nitru. Pořád se mně derou na mysl ta slova Hamleta, že „je něco prohnílého ve státě dánském“ a ptám se sám sebe pořád dokola, proč a jak je to možné. Nedokáži si sám sobě nijak rozumně odpovědět. Je nám všem jasné, že trestnou činnost páchají čím dál tím mladší děti. Na tom by možná nebylo asi ani tak nic zvláštního, kdyby se jednalo o drobné krádeže či výtržnosti. Na druhou stranu právě tyto „drobnosti“ můžou v budoucnu vést k něčemu „většímu“, a proto je nelze v žádném případě podceňovat, omlouvat či tolerovat. Bohužel děti se podílejí nebo sami páchají i další závažnou trestnou činnost jako jsou loupeže či vraždy. Společnost tu více méně úspěšně či neúspěšně přemýšlí o tom, jak tomu všemu čelit. A právě v tomto okamžiku často začínají mezi laickou a odbornou veřejností intenzivní diskuze na téma, zda by jedním z řešení dětské kriminality mohlo být právě snížení věkové hranice vzniku trestní odpovědnosti na čtrnáct let nebo i níže. Bohužel tyto diskuze se často vedou právě a jen v době, kdy takové dítě – delikvent svým jednáním a jeho brutalitou vyburcuje společnost z její letargie.

Po určitém zklidnění a opětovném nevyřešení celého problému se toto téma opět stává něčím, co není „in“ a čeká se jen na vhodný okmažik, kdy tomuto tak zase bude.

Podívejme se nyní v krátkém exkurzu, jaké možnosti nám dává právní úprava de lege lata při úvahách o postihu osob mladších 15 let za jednání, které by u osob trestně odpovědných bylo označeno jako trestný čin.

Jak jsem před chvílí již naznačil, základem je zde věková hranice vzniku trestní odpovědnosti. Uvádí-li trestní zákon v § 11 věkovou hranici vzniku trestní odpovědnosti fyzické osoby 15 let, je tu myšlen věk matrikový. To proto, že se počítá od data narození uvedeného v matrice narozených dětí. Při pojednání o vzniku trestní odpovědnosti nelze opomenout § 89 odst. 15 trestního zákona, kdy podle tohoto citovaného ustanovení zákona pokud zákon spojuje s uplynutím určité doby nějaký účinek, nezapočítává se do ní den, kdy nastala událost určující její začátek. V našem případě to konkrétně znamená, že trestní odpovědnost pachatele vzniká v den, který následuje po dni jeho 15. narozenin. Např. krádež spáchaná v den, kdy zloděj slaví své patnáctiny, tj. do 24.00 hodin toho dne, ještě není trestná a takové jednání se označuje jako čin jinak trestný. Uvedená konstrukce je zvolena proto, aby byly vyloučeny důkazní obtíže spojené se zjišťováním přesné hodiny a minuty narození pachatele a následným zjišťováním dovršení věku 15 let na tomto základě.

Osoba mladší 15 let je ve smyslu obecné části trestního zákona trestně neodpovědným subjektem (pachatelem) činu jinak trestného. Jinak řečeno, nemůže být pachatelem trestného činu, jelikož za toto své jednání není trestně odpovědná. Jedinou možností postihu takového osoby bylo dle právní úpravy platné do 31. 12. 2003 uložení ochranné výchovy dle § 86 trestního zákona. Ochrannou výchovu bylo možno uložit osobám, které mezi 12 a 15 rokem spáchaly čin, za který trestní zákon ve zvláštní části dovoloval uložit výjimečný trest. Pokud se podíváme do zvláštní části trestního zákona je zřejmé, že výjimečný trest nelze uložit v mnoha případech a ochranná výchova tak dopadala jen na velmi úzkou skupinu delikventů.

Od 1. 1. 2004 je účinný zákon o soudnictví ve věch mládeže⁵, který je tzv. lex specialis k trestnímu zákonu. Tímto právním předpisem došlo k vynětí osob mladistvých a současně i osob mladších 15 let z hmotně-právní úpravy obsažené v doposud platném trestním zákonu. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže vycházející z obecných ustanovení trestního zákona, ve svém § 89 zákonitě hovoří o tom, že dítě mladší 15 let není trestně odpovědné. Za jeho jednání mající znaky činu jinak trestného mu lze uložit pouze opatření dle § 93 tohoto zákona. Rozdíl oproti dřívější právní úpravě ob-

⁵ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých dalších zákonů, dále jen zákon o soudnictví ve věcech mládeže.

sažené v trestním zákoně je na první pohled zřejmý. Tehdy bylo možno uložit takovému dítěti pouze ochrannou výchovu a to jen v úzce vymezených případech. Nyní lze dítěti mladšímu 15 let za jeho jednání mající znaky činu jinak trestného, tj. za spáchání jakékoliv jednání uvedeného ve zvláštní části trestního zákona, uložit dohled probačního úředníka, zařadit jej do terapeutického, psychologického nebo jiného výchovného programu ve středisku výchovné péče nebo mu nařídít ochrannou výchovu⁶. Novou právní upravou je možno postihnout více delikventů mladších patnácti let, než tomu bylo dříve a i okruh možných sankcí je širší. Praxe a čas nám ale ukáže jak dalece efektivně.

Potom, co bylo doposud napsáno, by bylo možné určitě najít velké množství argumentů pro a proti snížení věkové hranice vzniku trestní odpovědnosti. Argumentem pro by mohlo být, že dlouhodobá antropometrická měření ukazují, že mladá populace dnes dříve dospívá a urychluje se tak její psychický vývoj. Kriminologické výzkumy ukazují, že čím je delikvent mladší a spáchání jeho jednání závažnější, tím je v budoucnu větší nebezpečí následné recidivy. Na druhou stranu ani argument proti shrnutý do tvrzení, že „dětí nevědí co činí“ nevystihuje podstatu problému a není adekvátní odpovědí na něj.

Musíme si uvědomit, že číslovka 15 je magickým číslem našeho práva. V současné době provokuje pouze jediná výše její působnosti související s dovršením 15 let věku jako počátku trestní odpovědnosti pachatele za trestný čin. K těmto číslu se ale pojí i hladina povinné školní docházky a způsobilost k některým právním úkonům. Jako by snížení věkové hranice bylo tím jediným a nejlepším řešením všech problémů, které souvisejí se zmiňovaným negativním sociálně patologickým jevem, jakým beze sporu dětská kriminalita je⁷! Dle mého názoru provedení tohoto samotného kroku zcela evidentně nestačí a musí jej provázet další opatření a změny⁸. Nic a nikdo totiž nezabrání tomu, aby se i po snížení příslušné věkové hranice našly děti, které budou páchat trestné činy právě proto, že si bu-

dou vědomi toho, že za své jednání nejsou odpovědné a tudíž je nemůže nikdo potrestat.

Závažným problémem souvisejícím s uvedenou otázkou je smutná skutečnost, že v České republice po dlouhou dobu neexistovalo žádné specializované zařízení pro děti ve věku do 15 let dopouštějících se jednání majícího znaky zvláště závažného trestného činu. Malé zločince nebylo kam dát! Když je těm dětem méně než 15 let, nezáleží na tom, co provedly a jakého násilí se přitom dopustily. Soudem jim sice může být nařízena ochranná výchova, ale oni za „trest“ směřují do běžných výchovných ústavů mezi ostatní děti. Režim v současných ústavech jim nezabrání v útěcích, při nichž můžou páchat trestnou činnost. Ty děti to vědí, že neexistuje žádné přísnější zařízení, kam by mohly být kvůli svému chování přemístěny a tak toho zneužívají. Dalším problémem je i to, že zkušení dětští delikventi často svedou na špatnou cestu i mladší děti, které by byly, nebýt jich, fakticky bezproblémové.

Po celou dobu tento nedostatek právní úpravy zdánlivě zřejmě nikomu nevadil. Vláda se teprve až 20. října 2004 svým usnesením č. 1073 shodla na novele zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy⁹, která měla v uvedené věci napomoci. Jedná se převážně o tzv. technickou novelu, ve které se upravují ustanovení, která se v praxi ukázala po formulační stránce jako nejednoznačná nebo dokonce matoucí. Ve Sbírce zákonů byla tato schválená novela vyhlášena 1. 10. 2005 v částce č. 133 pod číslem 383/2005 Sb. Účinnosti nabyla prvního dne druhého kalendářního měsíce následujícího po dni jeho vyhlášení.

Novela si klade za cíl v soudní praxi jasně vymezit rozdíl mezi ústavní a ochrannou výchovou, jelikož prozatím není tento rozdíl příliš viditelný. Tak se v praxi často stává, že je nařizována ústavní výchova místo výchovy ochranné. Jedním z důvodů je i fakt, že v zákoně o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy až na nepatrné výjimky nebyl žádný rozdíl mezi režimem dítěte s nařízenou ústavní výchovou a dítěte s uloženou ochrannou výchovou. Schválená novela předpokládá,

⁶ Ochrannou výchovu může soud pro mládež uložit jen tehdy, jestliže takové dítě spáchalo čin, za který trestní zákon ve své zvláštní části dovoluje uložení vyjimečného trestu, a které v době spáchání činu dovršilo dvanáctý rok věku.

⁷ Na druhou stranu nesmíme v této souvislosti opomíjet fakt, že dle statistik se od roku 2002 (fakticky již od roku 1997) setkáváme s poklesem podílu počtu delikventních dětí a mládeže. Jinak řečeno, dětská kriminalita klesá.

⁸ Nechám na posouzení každého jednotlivého čtenáře, zda lze mezi tyto další opatření a změny, které by měly souviset a pomoci s řešením celého problému, zařadit zrovna diskuzi o snížení zákonné hranice prvního sexuálního styku taktéž na 14 let. Ani odborníci se v této otázce neshodují. Je-li podle nich někdo už ve 14 letech schopen vnímat nebezpečnost svého jednání pro společnost a nést za takové své jednání odpovědnost, je mu nutné přiznat i odpovědnost v ostatních oblastech života, mezi které patří třeba sexuální oblast. Na straně jedné jsou děti sice ve 14 letech tělesně zralé pro sex, na straně druhé nejsou schopny postarat se o případného potomka. Nejsem ale přesvědčen, že ani dosažení 15 let by bylo dostatečnou zárukou pro získání této schopnosti. Statistiky nám navíc ukazují, že před dosažením 15 let věku má první sexuální zkušenost pouze minimum dětí. Pro ilustraci uvedu, jaká je tato hranice v některých dalších evropských zemích – Španělsko a Malta 12 let, Německo a Bulharsko 14 let, Francie 15 let a Belgie 16 let.

Pokud již chceme diskutovat o snížení věkové hranice vzniku trestní odpovědnosti, měli bychom se spíše zamyslet nad některými praktickými aspekty tohoto kroku. Třeba nad tím, jakým způsobem bude probíhat prokazování totožnosti této osoby. Bylo by dle mého názoru logické a odůvodněné, aby i tato osoba měla svůj doklad totožnosti (občanský průkaz). Nebo bude snad ve vztahu k ní stačit pouze prohlášení zákonného zástupce o její totožnosti? Pokud se nad těmito a dalšími problémy seriózně zamyslíme, zjistíme, že diskuze nad tím, kdy stanovit hranici prvního sexuálního styku nejsou vskutku ty nejdůležitější.

⁹ Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

že výchovné ústavy budou rozděleny do dvou kategorií. Mírnější režim bude v ústavech, kde vyrůstají děti s nařízenou ústavní výchovou ukládanou za podmínek stanovených dle § 46 odst. 1 zákona o rodině¹⁰. Ta je ukládána soudem zpravidla za prohřešky jako jsou drobné krádeže či záškoláctví. Děti, kterým soud za jejich jednání uložil ochrannou výchovu za podmínek stanovených dle § 22 zákona o soudnictví ve věcech mládeže, budou umístěny v ústavech s přísnějším režimem. Až když ani toto nebude dostačující, budou přemístěny do nového speciálního zařízení pro dětské pachatele zvláště závažných trestných činů.

Od července 2005 začalo takové zařízení fungovat v rámci výchovného ústavu pro mládež v Děčíně – Boleticích jako jeho zvláštní oddělení. Do budoucna by mělo přijmout až 12 nebezpečných provinilců. Uvedené zařízení bylo zřízeno v souladu s § 14 odst. 2 zákona o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, ve kterém je uvedeno, že výchovné ústavy se zřizují odděleně pro děti s nařízenou ústavní výchovou a uloženou ochrannou výchovou¹¹.

Malí zločinci se v něm musí připravit na to, že nové zařízení bude mít okna s nerozbitnými skly. Přece jenom, pokud by v nich byly mříže, zařízení by mohlo vyvolávat mylný dojem, že se jedná o vězení, ale tak tomu není. Na základě rozhodnutí ředitele takového zařízení je v něm možno na základě uvedené novely používat k zajištění bezpečnosti dětí, zaměstnanců a svěřeného majetku audiovizuální systémy, t.j. kamery. Je možné je používat pro kontrolu okolí budovy, vnitřních prostor zařízení, kam nemají děti přístup, pro kontrolu chodeb a oddělené místnosti. Právě umístění kamer na chodbách vyvolalo v rámci projednávání této novely velmi negativní reakce. Bylo argumentováno tím, že na chodbách se děti často pohybují v domácím oblečení nebo spodním prádle, když se jdou sprchovat a kamery tak budou neoprávněným zásahem do jejich soukromí. S tím nelze souhlasit. Ve společných a obslužných prostorech, jako jsou chodby a haly, je realizace práva na ochranu soukromí vyloučena, protože mají do nich přístup nejen děti, ale i personál, návštěvy a případně další osoby. V jejich prostoru již dochází ke střetu zájmů mezi právem na ochranu soukromí a povinností zařízení zajistit bezpečnost dětí, personálu a dalších osob v něm se vyskytujících. Zvláštní povahu má oddělená místnost. Jelikož v ní dochází ke značnému omezení osobní svobody dítěte, tak pracovníci zařízení mají povinnost dítě v zájmu jeho bezpečnosti sledovat a kontrolovat. Při použití kamerového systému může dojít jen k lepšímu výkonu této povinnosti personálu.

V žádném případě kamery nebudou a nesmí být v ložnicích, koupelnách, umývárkách a na toaletách. Jedná se o prostory takové povahy, ve kterých se očekává poskytnutí velké míry soukromí a slouží dětem k uspokojování základních lidských potřeb jako je spánek, hra, osobní hygiena, odpočinek, přijímání potravy a dalších. Je nepochybné, že dětem plní funkci obydlí a jako takové si zaslouží nejvyšší možnou ochranu. Sledování kamerami by v tomto případě představovalo nadměrný a neoprávněný zásah do soukromí dětí a bylo by tak porušením čl. 7 (nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena) a čl. 12 (obydlí je nedotknutelné) Listiny základních práv a svobod¹².

Sanitární vybavení bude v těchto zařízeních z praktických důvodů z nerezu. Dříve se velmi často stávalo, že pokud bylo keramické, tak jej svěřenci rozbili a jeho části použili jako nástroj při svém útěku. Na vycházky bez doprovodu vychovatele můžou v tomto zařízení zrovna zapomenout.

V následujících letech by měly v České republice vzniknout přinejmenším další 3 takové zařízení. Jedno by mělo být v pražských Bohnicích, druhé v Polance nad Odrou a místo pro třetí se teprve hledá. Celkem by mělo v těchto nových ústavech vzniknout 84 míst.

Samotné zařízení ale nestačí. Bude hodně záležet na tom, jaká péče dětem v tomto zařízení bude poskytnuta. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, pod které uvedené zařízení budou patřit, musí zajistit dostatek odborně zdatného personálu. Zcela zákonitě by mezi ním neměl chybět kromě pedagogů i lékař, psycholog či psychiatr.

Ani snížení věkové hranice vzniku trestní odpovědnosti a zřízení speciálních zařízení pro dětské pachatele nebude dostačující, pokud bude v naší společnosti agresivita a násilí bráno jako měřítko normalnosti a samozřejmosti. Vždyť jeden z pachatelů z Olešnice v odpovědi na otázku, jaké má vzory uvedl, že „má rád hrdiny s pilou, obuškem a noži a moc se mu líbí, když tento jeho hrdina vyhrává a teče při tom krev“. Samozřejmě, vždyť vlastně o nic nejde, jelikož s uvedeným násilím se setkává na televizní obrazovce a všude kolem sebe dnes a denně a považuje ho za samozřejmé. Nikdo se mu doposud nepokusil nebo nechtěl vysvětlit, že ve skutečnosti tomu tak není. Navíc tak přeci jedná i ten jeho hrdina a nikdo jej za to nepostihne. A navíc, když jeho hrdina někoho fyzicky atakuje, tak se vlastně málokdy něco stane, protože krev sice teče do všech stran, ale napadený se otřepe a „hra“ pokračuje dál. Proč by to tak nešlo i v běžném životě? Chce to jen vyzkoušet, jestli to tak taky funguje...

¹⁰ Zákon č. 94/1933 Sb. o rodině, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o rodině.

¹¹ Uvedené ustanovení zákona bylo v tomto zákoně od okamžiku jeho přijetí a je jen další nezodpovězenou otázkou, proč takové zařízení nebylo zřízeno již dříve.

¹² Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů, dále jen Listina základních práv a svobody.

V této souvislosti nesmíme opomenout ani rozhodující vliv rodiny a rodinného prostředí. Rodinu lze bez nadsázky považovat za základní článek společnosti, ve kterém jsou právě již od narození dítěte utvářeny, v závislosti na charakteru rodinného prostředí, jeho budoucí hodnotové a kulturní vzorce, negativní i pozitivní. Zde dítě vidí, jak se chovají jeho rodiče a ti nejbližší kolem něj a ono si jejich chování zákonitě bere za „normu“ podle které bude jednat. V ní vznikají zárodky toho, co takové dítě bude považovat za samozřejmé a běžné a co nikoliv.

Zde by svou podstatnou roli mohla sehrát i škola, protože právě v ní dítě tráví většinu času. Právě pedagogové a vychovatelé by mohli takovému dítěti podat pomocnou ruku, pokud vidí či mají indicie o tom, že se s ním „něco děje“. Mohli by mu pomoci efektivně uspořádat a vyplnit jeho volný čas. Někdy je to ale velmi těžké rozpoznat a záleží na jejich schopnosti vnímat a vcítit se do postavení takového dítěte. Velmi často se totiž u dětských delikventů setkáváme s tím, že mají řádu „vlastních problémů“, které s nimi nikdo nikdy nechtěl řešit. Proč taky, vždyť jsou to přece jen jejich nepodstatné nesmysly a výmysly, se kterými nás dospělí otravují, jak by asi řekla většina z nás dospělých! Ty se pak ale odrazí na poruchách jejich chování a osobnosti a nakonec vyústí až v násilí a agresivitu. Mnohdy totiž dítě tímto svým specifickým a svérázným způsobem jen volá potom, aby mu ti „jeho“ dospělí konečně věnovali kousek své pozornosti a svého času.

Jsem přesvědčen, a odborníci mně určitě dají za pravdu, že násilí a agresivita u dětí vzniká mnohdy

již v raném dětství a je tragické, že nikdo z dospělých se s ní během jejich vývoje nedokázal vypořádat. Tím jsem se dostal k dalšímu aspektu, který může podstatně ovlivnit jednání dětí a mladých delikventů a tím je bez pochyby prevence v rodině, ve škole i v celé společnosti.

Bude to ale dostačující? Na tuto otázku nám bude schopen relevantně odpovědět až další vývoj. Jsem si plně vědom, že celé mé pojednání bylo velmi stručné a řadu otázek a problémů jsem nastínil jen v náznacích, aniž bych se pokusil o hlubší hledání příčin a odpovědí. Já osobně nejsem proti snížení věkové hranice vzniku trestní odpovědnosti na 14 let a přikláním se tak k úpravě, kterou v § 25 nového trestního zákoníku schválila Sněmovna. Chtěl jsem jen tímto příspěvkem čtenáře vyburcovat k zamyšlení, že toto snížení samo o sobě ale nic neřeší, pokud spolu s ním nebudou realizovány i další nezbytná opatření a změny, které jsem zde rámcově zmínil. Je potřeba, aby se celkově změnila celá společnost, její hodnoty a pohled na okolní svět! Ale v tomto okamžiku bychom se už v našich úvahách dostávali někam jinam, než bylo původně zamýšleno.

Nemohu se občas zbavit dojmu, že pokud hovoříme o snížení věkové hranice vzniku trestní odpovědnosti, tak chceme trestat v první řadě následky představující jednání dětí mnohdy způsobené jejich nezvládnutou výchovou a zcela ignorujeme příčiny tohoto jevu, kterými mohou být jejich rodiče, škola a celá společnost. Kriminalita dětí není jen problémem jedné číslovky, ale je problémem současné rodiny, kultury a životního stylu nás všech.